

**Filozofická fakulta Univerzity Palackého
Katedra anglistiky a amerikanistiky**

**Psanost vs. mluvenost v románu Super Sad True
Love Story (komentovaný překlad)**

**Literacy vs. orality in the novel Super Sad True
Love Story (commented translation)**

(Bakalářská práce)

Autor: Alžběta Glancová

Obor: Angličtina se zaměřením na komunitní tlumočení a překlad

Vedoucí práce: Mgr. Josefína Zubáková

Olomouc 2013

*Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla
úplný seznam citované a použité literatury.*

V Olomouci dne 26. 4. 2013

Děkuji Mgr. Josefíně Zubákové za odborné vedení při zpracování mé bakalářské práce a za pozornost a čas, který mi v průběhu psaní práce věnovala.

1	ÚVOD	5
2	PSANOST VS. MLUVENOST	6
2.1	ZNAKY MLUVENOSTI V ELEKTRONICKÉ KOMUNIKACI	7
3	GARY SHTEYNGART	9
3.1	AUTORŮV LITERÁRNÍ STYL	10
3.2	SHTEYNGART A TRADICE AMERICKÝCH ŽIDOVSKÝCH SPISOVATELŮ	12
4	ROMÁN <i>SUPER SAD TRUE LOVE STORY</i>	14
4.1	PSANOST VS. MLUVENOST V ROMÁNU <i>SUPER SAD TRUE LOVE STORY</i>	15
4.2	STRUČNÁ DĚJOVÁ LINIE ROMÁNU	18
5	CÍLOVÝ TEXT	19
6	STRATEGIE CÍLOVÉHO TEXTU	28
7	ANALÝZA JAZYKOVÝCH PROSTŘEDKŮ VÝCHOZÍHO A CÍLOVÉHO TEXTU	30
7.1	ZNAKY MLUVENOSTI V PSANÉM TEXTU	30
7.1.1	<i>Grafická kompenzace absence neverbální komunikace</i>	32
7.2	ZNAKY TECHNICKY ZPROSTŘEDKOVANÉ KOMUNIKACE	32
7.2.1	<i>Anglicismy jako adekvátní překladatelské řešení</i>	32
7.2.2	<i>Iniciálové zkratky</i>	33
7.2.3	<i>Jazyková tvořivost</i>	36
7.2.4	<i>Neologismy</i>	37
7.3	JINOJAZYČNOST	38
8	ZÁVĚR	42
9	SUMMARY	43
10	ANOTACE	45
11	BIBLIOGRAFIE	46
11.1	PRIMÁRNÍ ZDROJE	46
11.2	SEKUNDÁRNÍ ZDROJE	46

1 ÚVOD

Bakalářská práce *Psanost vs. mluvenost v románu Super Sad True Love Story* analyzuje tvorbu současného ruskoamerického židovského spisovatele Garyho Shteyngarta. V krátkosti jsou zde prostřednictvím rozboru autorova literárního jazyka představeny jeho dosavadní tři romány *A Russian Debutante's Handbook*, *Absurdistan* a *Super Sad Love Story*. Komentovaný překlad krátké ukázky z autorovy poslední knihy ukazuje, jak autor využívá prvků mluvenosti v psaném textu. Následně se práce zabývá otázkou, které překladatelské postupy jsou adekvátní pro text, v němž hraje důležitou roli technicky zprostředkovaná komunikace.

K uvedení úspěšného, v Čechách ale málo známého spisovatele, neslouží pouze jeho stručná biografie ale i zasazení jeho tvorby do širšího kontextu tradice amerických židovských spisovatelů a zmínka o dosavadních i připravovaných překladech jeho knih do češtiny. Pokus o reflexi některých překladatelských problémů v prvním vydání Shteyngartova debutu do češtiny slouží jako prostředek k opodstatnění navrhovaného překladatelského přístupu.

Kromě toho, že autor opakovaně pracuje s textovou vícejazyčností, jsou ve výchozím textu, v kapitole z románu *Super Sad True Love Story*, časté prvky mluvenosti. Mluvenost a psanost a jejich prostupování jsou obecně popsány v samém úvodu práce a navazuje na ně i kapitola srovnávající výchozí a cílový jazyk v souvislosti s diglosním jazykovým prostředím. Následující analýza těchto a dalších jazykových prostředků románu navrhuje možné obecnější přístupy k problematice technicky zprostředkované komunikace, která inklinuje k mluvenosti, a jejímu překladu. Teoretickou část práce zakončuje rozbor jednotlivých překladatelských řešení a úvaha nad celkovým překladatelským přístupem k psaným textům s prvky mluvenosti.

2 PSANOST VS. MLUVENOST

Pokud zkoumáme projevy mluvenosti v psaném textu, zkoumáme změnu slohu, ke které v textu dochází. Při využívání moderních technologií ke psaní nastává změna slohu prokazatelně. Lze si klást otázku, zda ji přímo determinují nové technologie. Jan Králík ve svém příspěvku *Sloh věku počítačů* tvrdí, že „označíme-li termínem *technika zápisu jazykového sdělení* samotný proces psaní, pak můžeme říci, že tato technika je jedním ze základních faktorů ovlivňujících formulaci i sloh psaných textů,“ a stopuje vývoj technologií zápisu jazykového sdělení spolu s proměnami slohu psaných textů již od sumerských klínopisů tesaných do kamene. Autor dochází k závěru, že „výsledek... má i nové slohové rysy: získává na spontánnosti a srozumitelnosti a více se přibližuje mluvené řeči“ (Králík, 1997).

Úvahami o změně slohu zapříčiněné novou technologií se zabývá i italská lingvistka Patrizia Violi (1996). Violi srovnává mluvené a psané dialogy (written and oral dialogues) a ptá se, zda tkví rozdíl mezi nimi pouze v jejich mluvené či psané substantii (viz kapitola 2.1: Znak mluvenosti v elektronické komunikaci). Violi stejně jako Králík odkazuje k historii, zachází ale o krok dál a upozorňuje na změny, které s sebou přinesl přechod celých kultur od orality k zápisu, přičemž podle Violi představuje psaní v dialogu důležitý nový prvek – vzdálenost, odstup (distance). Tento odstup, prodleva mezi účastníky dialogu, je důležitější než to, zda jde o dialog psaný nebo mluvený. Samotná míra psanosti a mluvenosti či jejich pronikání se potom podle Violi odvíjí od velikosti (skutečné či myšlené) vzdálenosti mezi pisatelem a adresátem (dopis, e-mail) nebo dvěma účastníky mluveného dialogu (telefonní rozhovor, vzkaz na záznamníku, rozhovor tváří v tvář). Vzdálenost mezi řečníkem a adresátem řečového aktu, tedy i časová prodleva mezi promluvami, a plánovanost či spontánnost jejich řeči je pro poměrování či popis pronikání mluvenosti a psanosti textů stěžejní.

Jednotlivé texty psané či mluvené substance se tedy „pohybují na škále, jejímiž krajními body jsou na jedné straně mluvený, neupravený, needitovaný text, na druhé straně psaný, vysoce plánovitý text“ (Čmejrková & Hoffmannová, 2011, str.

38). Jaké jsou potom obecné znaky mluvenosti konkrétně v e-mailové komunikaci a v komunikaci na internetovém chatu, které nás budou zajímat nejvíce?

2.1 ZNAKY MLUVENOSTI V ELEKTRONICKÉ KOMUNIKACI

Elektronická komunikace je v mnoha ohledech specifická především proto, že jde sice o psaný dialog, ale časová vzdálenost mezi oběma stranami dialogu je velmi malá a blíží se mluvenému rozhovoru tváří v tvář, nebo telefonickému rozhovoru. Přirovnání k hovoru po telefonu je výstižnější proto, že na rozdíl od rozhovoru tváří v tvář mohou být od sebe účastníci dialogu fyzicky libovolně daleko stejně, jako je tomu u e-mailové komunikace.

Česká jazykovědkyně Světlá Čmejrková (1997) při rozboru e-mailové komunikace a komunikace v chatroomech, (které dnes nejsou po masivním rozšíření sociálních sítí tolik aktuální), upozorňuje stejně jako Violi na situaci, ve které se “spíše setkáváme s průnikem psanosti a mluvenosti,” z důvodů výše popsané “kvazisoučasnosti” e-mailové komunikace. Čmejrková v souvislosti s pronikáním psanosti a mluvenosti zmiňuje americkou lingvistku Deborah DuBartell, která “posuzuje technicky zprostředkovanou komunikaci na základě čtyř parametrů: substance (psaná/mluvená/kinetická), médium (papír/médium/komunikace tváří v tvář), modalita (editovaný/spontánní modus jazyka) a varieta (standardní spisovná norma/nepisovný substandard)”. DuBartell totiž zásadně odmítá, že by byl psaný jazyk pouhým záznamem jazyka mluveného. A předpokládá, že technologie přenosu skutečně sloh jazyka ovlivňuje, jako se na tom shodují Králík, Violi ad. Navrhuje výše zmíněné čtyři parametry, stejné pro psaný i mluvený jazyk, na jejichž základě je možné posoudit projevy psanosti a mluvenosti v konkrétních případech (DuBartell, 2004) a umístit zkoumaný text na škále mezi psaností a mluveností.

E-mailová komunikace se tedy vyznačuje vysokou mírou mluvenosti, která se projevuje používanou slovní zásobou, hláskoslovím, tvaroslovím, ortograficky i syntakticky, má interakční charakter, očekává se brzká odpověď adresáta. Tato odpověď, jak pisatel očekává, nastane dřív, než kdyby užil jiného média, např. dopisu. Existuje tu „těsná kontextuální návaznost zprávy na právě obdržené sdělení” (Čmejrková, 1997).

Dalším výrazným rysem je spontaneita. Vzhledem k tomu, že se text e-mailu blíží mluvenému slovu, je spontánní, a nejsou na něj kladeny tak vysoké nároky z hlediska konečné úpravy, editace textu, kontroly chyb. A naopak, právě proto, že na text e-mailu tyto nároky nejsou kladeny, cítí se odesílatel oprávněn psát spontánně, text po sobě needitovat a vytvářet tak dialog se znaky mluvenosti. Čmejrková nazývá tento přístup k psaní „progresivním lineárním postupem“ (1997).

Nejvýraznější je však na e-mailové komunikaci, jak výzkum Čmejrkové, Violi aj. dokazuje, mísení nejrůznějších jazykových rovin, prostředků a přístupů. Pro e-mailovou komunikaci neplatí žádný úzus, někdy se proto bude e-mail blížit spíše formálnímu dopisu, jindy telefonickému rozhovoru. Záleží samozřejmě i na povaze vztahu účastníků elektronicky zprostředkovaného dialogu. (Pro srovnání konkrétních znaků e-mailové komunikace jako je užívání anglicismů, neologismů nebo zkratek, jak se vyskytují u uživatelů v českém prostředí, viz kapitola 7: Analýza jazykových prostředků výchozího a cílového textu.)

3 GARY SHTEYNGART

Spisovatel Gary Shteyngart, narozený r. 1972 jako Igor Shteyngart v Leningradu, emigroval s rodiči o sedm let později, v roce 1979, do USA (Wanner, 2011, str. 95). Zde vystudoval na Oberlin college politologii (Zalewski, 2002, str. 2). Adrian Wanner jej ve studii uvádí do souvislosti s dalšími dvěma proslulými autory ruského původu, kteří se rozhodli psát jazykem své nové vlasti: Andreie Makinea, ruského autora píšícího francouzsky a Vladimira Kaminera, německy píšícího autora ruského původu. Shteyngart podobně jako v Německu Kaminer vytváří svou uměleckou image právě na kombinaci jazyků a kultur. Často k tomu užívá satirické reprezentace ruských, židovských či amerických stereotypů a vystupuje jako „ikonická rusko-americká osobnost“ (Wanner, 2008, str. 664). V současné době Shteyngart učí na Kolumbijské univerzitě v New Yorku a mj. například přispívá do luxusního časopisu o cestování *Travel and Leisure*. Není v pravém slova smyslu celebritou, rozhodně si ale buduje svůj veřejný obraz, který pečlivě utváří.

Autor se ve svém veřejném projevu, ať už v novinových rozhovorech nebo na svých facebookových stránkách, příspěvcích na Twitteru, či v trailerech na své nové knihy promyšleně prezentuje ne jako spisovatel americký, ale jako ruský Američan, dítě Sovětského svazu a navíc Žid. Svou ruskou identitu a jinakost záměrně zvýrazňuje, upozorňuje na ni, v jistém smyslu ji ve spolupráci se svými vydavateli i prodává. Nechává se fotit se sklenkou vodky v ruce, jak si všímá Wanner, či s beranicí na hlavě, nebo s ruskou bradkou. Wanner ještě upozorňuje, že tento obraz, který o sobě Shteyngart rozšiřuje a který propaguje, je umocněn skutečností, že jeho knihy jsou pseudobiografické. Jejich ruskou dimenzi zdůrazňuje i grafické řešení obálky některých jeho knih s využitím ruské trikolóry (Wanner, 2008, str. 664).

Autorovo veřejné vystupování tak splývá s čtenářskou představou o hlavních protagonistech jeho knih. Stejně jako Shteyngart přizpůsobuje postavy svých pseudobiografických románů vlastnímu obrazu, stylizuje se naopak i on sám, aby se svým postavám částečně připodobnil. Vzhledem k tomu, že hranice mezi

pseudobiografií a biografií je tenká a nejasná, nemůže čtenář nikdy přesně určit, kde stylizace končí a kde začíná.

Zatímco v Americe je Shteyngartovo dílo často přirovnávané k dílu Vladimira Nabokova a to, že autor není v pravém slova smyslu spisovatel americký, ale ruský, slouží jako prodejní artikl, v Rusku je přijetí jeho knih podle Wannera vlažnější a kritici jeho ruskou identitu zpochybňují, a připisují mu pouze kvality srovnatelné s populárními americkými televizními sitkomy (Wanner, 2011, str. 120).

Každopádně se Shteyngartovi podařilo vybudovat na své cizosti, bilingvnosti, a jinojazyčnosti, na základě sounáležitosti s dvěma kulturami najednou, hvězdou kariéru a založit na těchto rysech síť spekulací a srovnávání mezi vlastní biografií a biografií jeho románových postav.

3.1 AUTORŮV LITERÁRNÍ STYL

Gary Shteyngart sice má americké občanství, americké prostředí v jeho knihách hraje zásadní roli, své tři doposud publikované romány, *A Russian Debutante's Handbook*, *Absurdistan* a *Super Sad True Love Story* napsal anglicky. Jeho vztah ke kulturní příslušnosti je však komplikovaný. Všechny jeho knihy jsou zřejmě v důsledku této vícečetné kulturní i jazykové příslušnosti ale i osobního stylu, způsobu jeho psaní, tzv. jinojazyčné.

Termín jinojazyčnost, jak ho definuje současný český lingvista a kulturolog Petr Mareš v monografii „*Also: nazdar!*“: *aspekty textové vícejazyčnosti*, se liší od tzv. vícejazyčnosti především hierarchií vztahů mezi jednotlivými jazyky, které se v daném textu vyskytují. „Na rozdíl od vícejazyčnosti (různójazyčnosti) vyzdvihuje termín cizojazyčnost, popř. jinojazyčnost hierarchické rozvrstvení textu a jistou nerovnoprávnost jeho složek“ (Mareš, 2003, str. 14). Tuto nerovnoprávnost si lze představit především četností zastoupení jiných, dalších „vložených“ jazyků v porovnání s jazykem hlavním, který Mareš označuje za jazyk „bázový.“

Jinojazyčnost jako cizí prvek může obsahovat mimo jiných svých funkcí, jako je funkce indiciální, národnostně zařazovací, dokumentační, charakterizační aj., i skryté významy odhalitelné pouze na základě znalosti „cizího“ jazyka. Autor může také včleňovat do bázového jazyka další jazyk proto, že výraz, který chce

použít, v bázovém jazyce neexistuje, příp. je nepřesný. Shteyngart například často využívá ruských diminutiv tam, kde jimi angličtina buď nedisponuje vůbec, nebo jich nabízí jen zlomek, na rozdíl od ruštiny, která je na diminutiva bohatá.¹

Literární praxe vkládání dalších jazyků vyvolává mimo jiné otázku, jak s jinojazyčným textem nakládat při jeho překladu do dalšího jazyka a zachovat přitom pokud možno všechny funkce či znaky, jež jinojazyčnost v daném výchozím textu plní. Případně jak v překladovém textu zachovat rysy cizosti v situaci, kdy je výchozí bázový jazyk nutné převést do cílového jazyka, jenž je zároveň jedním z výchozích jazyků včleněných, což je sice problém méně obvyklý, přesto ale existuje.²

Jinojazyčnost je tedy pro popis Shteyngartovy metody zásadní. Autor do angličtiny charakteristicky vkládá další jazyky, především ruštinu, ale i korejštinu, italštinu, ad. Tyto heterogenní jazykové složky nejsou vzájemně rovnoprávné. Angličtina slouží vždy jako jazyk hlavní, převažující, „bázový.“ Do toho jsou pak vkládány další jazyky – jako ruština, korejšтина, italština, čeština a španělština. Podle Mareše mají včleněné jazyky „rysy cizosti, resp. jinakosti“ (Mareš, 2003, str. 14). Právě s těmito jejich rysy autor, jehož samotného můžeme v americkém prostředí vzhledem k původu i veřejnému vystupování považovat za určitý „prvek cizosti,“ pracuje.

Jako včleněný jazyk používá nejčastěji svůj mateřský jazyk, tj. ruštinu. Shteyngartovy texty jsou ruštinou a ruským prostředím, příp. rozdíly ruského a jiného, nejčastěji amerického prostředí, silně ovlivněné. Pokud bychom rozvíjeli Marešův postup a zabývali bychom se hierarchií vztahů už nejen mezi jazykem bázovým a jazyky včleněnými, ale i vztahy mezi jednotlivými včleněnými jazyky

¹ „Sinotchek“ („Little son“), she shouted and kissed me... “Thank you, malen’kii“ („little one“), my father said...; “ (Shteyngart, 2010, stránky 132-133) “Then I will be your sister, too, Rouennachka!” (Shteyngart, 2006, str. 11) etc.

² Taková situace nastává například ve chvíli, kdy hlavní protagonista, Vladimir Girškin, zdraví sám sebe do zrcadla: „Dobry fucking den.“ Překladatelka situaci řeší záměnou včleněných jazyků, v zájmu zachování cizosti: „Dobryj zasraný děn“ (Shteyngart, Příručka ruského debutanta, 2007).

navzájem, byla by potom ruština u Shteyngarta v této hierarchii, jak by se dalo očekávat, na předním místě.

Vedle dominantní ruštiny ale zaznívá např. ve Shteyngartově debutu *A Russian Debutante's Handbook* marginálně dokonce i čeština¹. Děj Shteyngartovy prvotiny je totiž zasazen do smyšleného města Pravy, „Paříže devadesátých let“. Prava je čitelnou karikaturou porevoluční Prahy, kterou autor skutečně navštívil a kde studoval na Karlově univerzitě. Češtinu však autor necituje pouze jako exotismus nebo charakteristiku prostředí. Využívá jazykové heterogenity k zásahu do bázevého jazyka a hlavního textu. Často je to zásah vůči čtenáři velmi málo vstřícný, narozdíl od pouhé exotizující funkce vložení cizího jazyka text záměrně narušuje.

S ruštinou se také setkáváme v knize *Absurdistan*. Zde je použití cizího jazyka mj. motivováno tím, že je románový stát Absurdistan fiktivní republikou Sovětského svazu a hlavní protagonista Misha Vainberg synem 1238. nejbohatšího ruského oligarchy.

V autorově nejnovější knize, *Super Sad True Love Story*, se potom vedle ruštiny objevuje nově především korejština, ale i italština a španělština. Její výskyt je motivován stejně jako výše zmiňovaná čeština.

Při uvážení této opakované jazykové heterogenity se můžeme ptát, co přesně znamená být „americkým spisovatelem“? V čem se liší mateřský jazyk od jazyků dalších? Souvisí potom tato odlišnost například s nadnesenou nerovnoprávností vztahů mezi jednotlivými jazyky? Z nadnesených otázek vyplývá, že pokud se zabýváme kombinací jazyků, týkají se tyto úvahy mj. i vztahu mezi literární vědou a sociolingvistikou.

3.2 SHTEYNGART A TRADICE AMERICKÝCH ŽIDOVSKÝCH SPISOVATELŮ

Kromě amerického autora bývá Shteyngart stejně jako například Philip Roth, s nímž bývá vedle Vladimira Nabokova často i srovnáván, označován za autora židovského. Tak jako Roth, i on skutečně z židovského prostředí pochází a

¹ Česky vyšla kniha pod názvem *Příručka ruského debutanta v překladu Kateřiny Hronové*.

židovská tematika je dalším z ústředních motivů jeho knih. Což do textu přidává další vrstvu „cizosti.“

Podobně jako Shteyngart s ruštinou a korejštinou pracují někteří starší američtí židovští autoři především s hebrejštinou a jidiš. Shteyngart na jidiš odkazuje taky, ale velmi vzdáleně, nepřímou, na rozdíl třeba od Henryho Rotha, který v románu *Call it Sleep* výrazy, zvolání, či celé cizojazyčné věty také nepřekládá, nevysvětluje, pouze foneticky přepisuje¹, stejně jako Cynthia Ozick v povídce *Envy, or Yiddish in America*,² aj. (Obdoba je tím nápadnější, že ani jeden z včleněných jazyků nepoužívá latinskou abecedu, stejně jako ruština). Shteyngart tedy s jinojazyčností zachází podobně jako o generaci starší H. Roth, ale zatímco u Rotha figuruje ještě jako u autora dřívější vlny emigrantů jidiš nebo hebrejštiny, Shteyngart na tyto jazyky sice odkazuje, přímo do textu ale vkládá jazyky jiné.³

¹ „*Beshnos mos hamelech Uziyahu vaereh es adonoi*,“ *Mendel swung into the drone* (Roth, 1934, str. 225).

² „*At least a difference between a rav and a rebbeh! At least a pinteleh here and there!*“ (Ozick, 1971, str. 79)

³ „*You are not a ,greasy old schlub,*“ *whatever that means.*“ (Shteyngart, 2010, str. 98)

4 ROMÁN *SUPER SAD TRUE LOVE STORY*

Shteyngartův román *Super Sad True Love Story* rozvíjí děj povídky *Lenny Hearts Eunice*, otištěné ve výběrové edici časopisu *The New Yorker*, *20 under 40*, v níž každoročně dvacet autorů mladších čtyřiceti let publikuje to nejlepší z povídkové tvorby. Shteyngart se stal po vydání knihy jedním z nejúspěšnějších spisovatelů své generace. Na základě dystopického popisu města New York a úpadku civilizace byl mimo jiné vybrán společností Google jako jeden z mála šťastlivců, kteří mohou testovat nejnovější technologickou vymoženost, Google Glass, zařízení, které se nápadně podobá jeho smyšlenému románovému *app*áratu. Podle knižní předlohy má ve spolupráci s autorem vzniknout i televizní seriál.

Román byl mimo jiné nominován na knihu roku následujícími periodiky: *The Washington Post*, *The Boston Globe*, *San Francisco Chronicle*, *The Seattle Times*, *O: The Oprah Magazine* a získal prestižní ocenění zpravodajského serveru *Salon* (*Salon Book Award*). Jako první americký autor získal Shteyngart i britskou knižní cenu za humoristické romány *Bollinger Everyman Wodehouse Prize*.

Překlady do češtiny se zatím dočkala pouze autorova prvotina, *Příručka ruského debutanta*. Jak pro kulturní čtrnáctideník *A2* trefně shrnuje recenzent Jan Vaněk, nakladatelství (Triton, pozn.aut.) zadalo román překladatelce, která „vcelku postihla jeho atmosféru, i když si plete blokádu Leningradu s „obléháním Stalingradu“ – redakce i korektury jsou mizerné.“ (2008, str. 28) S tímto hodnocením je možné souhlasit tím spíš, že kulisy města Pravy po věcné stránce nebylo těžké postihnout už proto, že jde o přiznanou karikaturu Prahy. Překladatelce se však nepodařilo převést Shteyngartův kritický popis jazykového koloritu života expatriotů, Američanů žijících v Praze 90. let. Na příkladě překladu termínu *expatriot* jako *vystěhovalec* je patrná přebytečná míra lokalizace, která českému vydání paradoxně ubírá na čtenářské přitažlivosti. Nakladatelství se nechalo přehnaně inspirovat tematikou známého prostředí a tak na obálce knihy figuruje socha svatého Václava, notoricky známý umělecký počín výtvarníka Davida Černého - růžový tank, nebo fotografie Václavského náměstí ze Sametové revoluce. Jak dokládají níže uvedené příklady, v podobném duchu se nese i překlad, který převádí, doplňuje a vysvětluje i to, co má zůstat

skryto, čtenáře tak podceňuje a knize ubírá na vtipu tím, že má její vtip neustále potřebu vysvětlovat. Dochází tedy k nadbytečné intelektualizaci, jak ji definuje Levý (1963), a lokalizaci specifických rysů originálu.

Na druhou stranu je zajímavé sledovat, jak se např. z *Café Joy* v českém překladu opět stává klub Radost, nebo jak se románové postavy baví na účet českých paneláků, protože i když “Praha ani v jednadvacátém století neztrácí pro literáty přitažlivost a inspirativní sílu,” (Lukavec, 2012) není běžné, abychom se s typicky českými kulisami setkali v cizojazyčném díle. V poslední době můžeme stejný jev pozorovat například v překladovém románu *Ravensbrück* francouzského autora Stevea Sem-Sandberga, kde jsou pasáže překladu obsahující české národně specifické prvky vůbec ty nejzdařilejší.

Překlad *Super Sad True Love Story* má vyjít letos v květnu v nakladatelství Argo v překladu Martiny Knápkové. Edice angloamerických autorů, AAA, slibuje „vysokou kvalitu českých překladů“ a se Shteyngartovým dílem budou mít příležitost seznámit se i čeští čtenáři.

4.1 PSANOST VS. MLUVENOST V ROMÁNU *SUPER SAD TRUE LOVE STORY*

Problematikou překladu Shteyngartových textů se tato práce zabývá na základě analýzy jazykových prostředků výchozího a cílového textu a návrhu konkrétních překladatelských řešení ve vybraném úryvku autorova románu *Super Sad True Love Story*. I v tomto románu pracuje Shteyngart s jinojazyčností stejně jako v předchozích knihách. Jinojazyčnost románu vyvolává totiž samotný děj knihy, v jehož centru stojí nejrůznější strategie jazykové komunikace v současných technologiích a zároveň pojednává o blízké budoucnosti plně globalizovaného světa. Nadto jsou hlavní postavy pseudobiografického románu potomci emigrantů do USA, tzv. emigranti druhé generace. Děj knihy tedy textové vícejazyčnosti poskytuje široké pole působnosti a tuto strategii podněcuje.

Na rozdíl od předchozí autorovy tvorby dochází však v textu k výrazné změně slohu v důsledku imitace technologicky zprostředkované komunikace, na kterou se analýza překladových řešení zaměřuje především. Spíše než snahu o definitivní překladatelská řešení představují tyto návrhy svým způsobem možné počáteční body diskuze o obecnějších problémech překladu daného typu literárního textu.

Vedle nejvýraznějšího stylistického prostředku Shteyngartovy prózy, zpráv ze sociální sítě GlobalTeens, které jsou svými znaky podobné e-mailu, slouží v románu jako další narativní prostředek IM komunikace – tj. Instant Messaging, jakési chatové zprávy. Na obou útvarech je možné zkoumat prvky mluvenosti v psaném textu jako jeden z hlavních jazykových prostředků.

Shteyngart s autentičností sobě vlastní ať už jde o imitaci cizího přízvuku či tzv. e-speak budoucí generace na základě průniků psanosti a mluvenosti umně vytváří dojem skutečné výměny elektronických zpráv, ve kterých využívá všech prostředků typických pro IM, jako jsou jazyková tvořivost či časté využívání zkratk. Navíc tyto elektronické dialogy prokládá stylizovanými pseudobiografickými deníkovými zápisy, vedle nichž mluvenost ostatního psaného textu vystupuje do popředí. Kromě toho je mezi ženskými postavami, které spolu vedou elektronické dialogy a Lennym Abramovem, jenž si vede tradiční deník, ještě generační rozdíl. Změnu slohu tedy silně ovlivňuje i dějová linie knihy.

Není bez zajímavosti, že podobnou vizi o blízké budoucnosti jako Shteyngart má i jeho vrstevnice, americká spisovatelka a laureátka Pulitzerovy ceny za rok 2011 Jennifer Egan. Nejenže vykresluje Ameriku jako zemi, která se právě vzpamatovala z patnáctileté války, (u Shteyngarta mají USA za sebou válku s Venezuelou, občanská válka se právě rozpoutala, a ve vzduchu visí další nepokoje), ale popisuje i přístroj nazývaný „handset“ a v jejím posledním románu *A Visit from a Goon Squad*¹ má toto zařízení naprosto srovnatelné vlastnosti jako Shteyngartův „äpparat“.

Kromě toho pracuje Egan invenčně s žánrem powerpointové prezentace: část příběhu vypráví prostřednictvím v knize otištěných snímků powerpointové prezentace, nebo jakýmsi esemeskovaním budoucnosti. Textování (texting) zkrácené na pouhé „T'ing“ se provádí také pomocí handsetu a jazyk, který při tom Egan používá je podobně futuristický, jako když si postavy v *Super Sad True Love*

¹ Český kniha vyšla v překladu Barbory Punge Puchalské pod názvem *Návštěva bandy rváčů* v nakladatelství Euromedia-Odeon v roce 2012.

Story vyměňují zprávy na virtuální sociální síti GlobalTeens a tzv. teenují (teening).¹

Podobný vztah k technologickým vymoženostem naznačuje i ve svém předchozím románu *The Keep* z roku 2006 prostřednictvím hlavní postavy, Newyorčana Dannyho, který je závislý na svém mobilním telefonu a satelitním přijímači. Jeho závislost staví Egan do kontrastu s prostředím starého tajemného hradu “někde v Evropě”. Zdá se tedy, jako by v románu *A Visit from a Goon Squad* uvažovala a plně rozvíjela prognózy do budoucnosti, s každou další knihou musí jen zacházet do stále větších krajností, protože si, stejně jako Shteyngart, stěžuje, že svět se jejím futuristickým románům až příliš rychle připodobňuje.

¹ *th stRs u cant c; pls wAt 4 me; u herd th nUs; tel me hEs betr in prsn etc.*

4.2 STRUČNÁ DĚJOVÁ LINIE ROMÁNU

Děj románu se odehrává v blízké budoucnosti. Ruský přistěhovalec Lenny Abramov a o mnoho let mladší Korejka Eunice se setkávají v Římě. Lenny, staromódní, neperspektivní, neúspěšný starý mládenec se do Eunice zamiluje a ta se k němu zanedlouho stěhuje do New Yorku. V Americe jsou na každém kroku zřetelné stopy upadající bývalé velmoci. V Tompkinsonově parku se shromažďují lidé, které krize a dluhy vyhnaly na okraj již tak okrajové společnosti.

Knihovny jsou zavřené, knihy lidem páchnou, kult mládí je vzýván jako nikdy předtím. Čína a její měna ovládá světovou ekonomiku. A mezitím se ze zpráv sociální sítě GlobalTeens, které píše Eunice střídavě mladší sestře nebo nejlepší kamarádce, dozvídáme o křehké povaze jejího vztahu s pro ni tak nepravděpodobným partnerem.

Místo mobilních telefonů, laptopů, či iPadů už člověku v této „blízké budoucnosti“ stačí jediné – mít neustále po ruce tzv. „äppärat.“ Tento přístroj zastupuje a obstarává v zásadě jakýkoli druh mezilidské komunikace. Každý občan Spojených států amerických musí mít tuto technickou vymoženost neustále připravenou v pohotovosti – äppärat prozradí nejen to, jak sexy, zdravý, movitý nebo úspěšný jeho majitel je, ale i to, kde pracuje nebo kolik dluží.

Lenny Abramov pracuje v módním posthumánním podniku, kde se snaží osobám s vysokým čistým jměním zajistit věčné mládí. Protože si ale zároveň vede deník a s nostalgií vzpomíná na minulost a především má obsáhlou knihovnu plnou skutečných knih, často nerozumí novým termínům a zkratkám. (Například v situaci, kdy si z Lennyho kolega utahuje: “Lenny Abramov thought Vishnu Cohen-Clark just said, ‘Let’s fuck.’ ” – “It’s F-A-C,” Vishnu explained. ... “It means ‘Form A Community.’”) Jeho postava tak kontrastuje s technologickými vymoženostmi dystopického románu.

5 CÍLOVÝ TEXT

ZAMILUJU SE DO NĚJ JEŠTĚ VÍC

UŽIVATEL: EUNICE PARK SOCIÁLNÍ SÍŤ: GLOBAL TEENS

10. července

Od EUNI-TARD pro CHUNG. WON. PARK

Mami, už dlouho jsi mi neodepsala. Ty se ještě pořád zlobíš kvůli Lennymu? Přestaň se starat o můj „poklad,“ OK? Radši by ses měla starat o Sally. Musíš jí hlídat váhu. Hlavně ať si nedává „pchiču“! A vař jenom zeleninový jídla. Chci jí koupit nějaký pěkný letní boty, takový, aby je mohla nosit i na pracovní pohovory.

Hledám si práci v Prodeji, takže se momentálně nemůžu připravovat na přijímačky na práva... Tak příští léto! Stoprocentně! Za AlliedCVS se teď musí začít platit nějaký „minimální RPSN“. To znamená, že měsíčně budem platit o trochu míň. Ale musíme to začít splácet hned, jinak se ta částka automaticky přičte k maximálnímu RPSN a to by nejspíš znamenalo, že bychom v dalších dvou zúčtovacích obdobích zaplatili o šest tisíc víc. Stejně bychom měli od AlliedWaste přejít k LandOLakes, tenhle měsíc dokonce nabízí výhody pro nový zákazníky, i když si musíš půjčit deset tisíc, jenom abys k nim mohla přejít. Asi by stálo za to aspoň si to spočítat.

Od EUNITARD pro GRILLBITCH:

Nejmilejší Myško,

hezký den a slunce v duši! A jéje. Nejspíš to poslední dobou s Lennym přeháníme se streamováním starejch seriálů. Neuvěřitelný. Takže teď už je na mě našťvaná i máma. Mělas pravdu, večere s „la famiglia“ dopadla naprosto tragicky. Jak mohlo Lennyho vůbec napadnout, že by se mohl našim líbit? Někdy mi přijde, že myslí jenom na sebe. Klasickej bílej Američan - myslí si, že je život vždycky fér, stačí říct abramov dabra (chápeš?) a získá si respekt zkrátka proto, že je to hodnej kluk. Neustále mlel něco o tom, jak umím dát dohromady souvislý věty, a jak

vždycky hezky myslim na Sally, táta mezitím pod stolem zatíná pěst. Já se Sally nevnímáme nic jinýho, a chudák Len pořád jede svoje.

Má srdce na správným místě, já vim, no jo, ale koho to zajímá, žejo? Jakto, že mě nechápe? Nedá si ani tu péči, spočítat si, kolik jsou dvě a dvě. Slíbil mi, že si bude míň číst a že se začne víc věnovat našemu bytu, ale v hlavě má stejně jenom ty svý texty. Našla jsem si Vojnu a mír, je to o nějakým týpkovi, jmenuje se Pierre, bojuje ve Francii a stane se mu spousta strašnejch věcí, ale protože je charismatickej, skončí nakonec s holkou, kterou opravdu miluje a která ho taky miluje, i když ho předtím podvedla. Tak tohle je Lennyho pohled na svět v kostce, hodný a chytrý lidi nakonec vždy zvítězí.

Nejhorší byla ale máti. Úplně mě sjela. Nõmu häтта, prskala. Máš přece na víc. Je starý. Ošklivý. Má špatnou pleť, nezdravé nohy, tvrdilas, že je vyšší. Vydělává dvacet pět tisíc juanů za měsíc. Jestli chceš chodit s někým starším, známe jednoho gemologa z Palisades co vydělává skoro milión ročně. Tatínek říkal, že ten Lennyho posthumánní podnik je švindl a brzy zkrachuje. Neustále mi teenovala: „Ještě se rozmyslet, ještě se rozmyslet.“

Snažila jsem se moc si to nebrat, ale nešlo to. Oni ho vůbec nechápou stejně, jako Lenny někdy nechápe mě. Maj ho jen za ošklivýho ne moc bohatýho chlápka s dřavou ponožkou (myslela sem, že ho vážně přerazim).

Pak jsme ale šli domů, já po cestě dostala od mámy tu hnusnou zprávu a najednou jsem se do Lennyho zamilovala ještě víc než předtím. Jako bych ho milovala tím víc, čím víc ho máti zavrhovala. Večeře a ten blbej kostel ho tak vyčerpál, že se jenom svalil na gauč a okamžitě usnul a ještě ke všemu chrápal, což nikdy nedělá. Očividně se strašně snažil, můj malej pozornej plyšáček, tolik mu záleželo na tom, aby byl na rodiče milej a zároveň se mě pokoušel ochránit před mým debilním otcem. Úplně ho to vyštavilo. Řekla jsem si, že kolem sebe nepotřebuju lidi, který neviděj, jak hodnej tenhle člověk je. Tím chci jakoby říct, že už mi asi tolik nevaděj Lennyho slabiny a za tohle zjištění můžu poděkovat jen a jen svý matince. To je na Lennym právě to, že když s ním seš, dojde ti, že je hlavně jamdžõnhada. Podle mě je tohle dost korejská schopnost, všimnout si, že je někdo milej a něžněj a vážít si ho proto, jakej dovopravdy je.

Sorry, že se takhle vykecávám. Jinak je všechno vážně docela fajn. Trávíme spolu hodně času, povídáme si a podnikáme různé zábavné věci. V galerii jsme viděli nějaký obrazy a pak jsme zašli na hambáče do Bürgeru v Bushwicku (nechápu jak to, že v New Yorku nemá In-N-Out?!). Měli jsme nechráněnej sex a Lenny mi sdělil, že by si dokázal představit mít se mnou dítě. Vyjela jsem na něj: COŽE???

Ale vlastně to dávalo smysl. Já s ním CHCI mít dítě, i když se ve světě dějou strašné věci. Kdyby z nás jednou byla opravdová rodina, byla bych, myslím, nejšťastnější na světě. Jo, a pak jsme šli na večerku do té srilanský restaurace, a vedle nás seděla Lacy Twaät. Pamatuješ, když jsme byly malé, točila anální porno a dávala se u toho? Měla na sobě blejzr od Parakkeetu (vel. 32), perly a úzký průhledný džíný značky Onionskin, který umí i ve svém věku dokonale nosit. Je z ní fakt stylová kočka. Byla tam s takovým starším germánským typem, hezkej.

To mi připomíná - pořád nosím do Tompkinsova parku další vybavení. Občas trochu pomůžu s prádlem a hygienou a jen tak pokecám s Davidem. Je strašně vtipnej. Jednou si mě zničehonic hodil přes rameno a obešel se mnou celý park, jen tak, abych mohla všem zamávat. Je to skvělej pocit, když tě drží tak silnej chlap. David je FAKT silnej. A ne jenom kvůli tomu, že byl ve Venezuele. Ve svý chatce má krásně UKLIZENO (ne jako víme kdo, haha), říkal, že je zvyklej z armády. Chystá se na to, až je přijde z parku vykázat garda, mám z toho docela strach. Kdybys našla nějaký starý apparáty nebo i notebooky, tak mi je, prosím, pošli, protože ty lidi jsou fakt zoufalí. Přemlouvala jsem ho na oběd, ale on vůbec nechce opouštět park. Je svým lidem oddanej úplně stejně, jako můj táta pacientům, to na něm asi obdivuju ze všeho nejvíc. Koukala jsem mu na pus, chybí mu pár zubů, působí to charismaticky. David je tvrdej chlap, ví, kdy hrát na sílu a kdy používat mozek. No nic. Kdyby si platil zdravotní, moh by vypadat ještě líp. Někdy si říkám, když vykládá, jaký to bude, až svrhnu bipartisány, že to vůbec nezní špatně. Lidi z *bankovníctví* moc nemusí, ale myslí si, že *prodej* bude k životu vždycky patřit, a že holky, co pracujou v *prodeji*, jsou *kreativní*. Občas má trochu ulítlý nápady, ale aspoň v něco věří, ne?

Achjo. Tak jo, princezno, jdu vytrít balkón, kterej je neustále podělanej od ptáků. V New Yorku se na tebe někdo každou chvíli vysere. Ha ha.

12. července

od GRILLBITCH pro EUNI-TARD:

Promiň, že jsem ti hned neodpověděla, kočko. Dějou se tu STRAŠNÝ věci. Lidi s nízkým čistým jměním obsadili tátovu továrnu, minulej měsíc už zrušili i policii a Národní garda jenom nečinně přihlíží. To nás jako nechaj jen tak přijít o podnik? Slyšela jsem, jak máma s tátou v ložnici potichu verbalizujou. Vyděsilo mě to, nechápu, co se děje, a nevím, jak bych jim mohla pomoci. Většinou se mnou o všem mluví, ale ten tátův výraz... DĚS BĚS! V jednu chvíli dokonce zmínili vrátit se na čas zpátky do Korey! Chtěla jsem zajet do Padmy, ale 405ka byla uzavřená, nutili tam lidi stát s rukama za hlavou, tak jsem to otočila, zajela jsem k benzínce, seděla jsem v autě, motor pořád běžel a já jsem MLÁTILA A MLÁTILA A MLÁTILA do volantu. WTF????????? Jakto, že nám nepomohli ubránit továrnu? Jak můžou nechat Aziho armádu dělat si, co se jim zlíbí? Jako kdyby chtěli, abysme se cejtili ohrožený. Myslim, že by ses s tím Davidem měla přestat vídat, Eunice. Působí jako ty čuráci, co mi ničeť rodinu. Já už taky nechci být s Gopherem, nepatří k nám a NIČEMU NEROZUMÍ. Jeho rodiče jsou ve vatě, myslí si, že to je všechno dobrej VTIP. Vyprávěla jsem mu, co se stalo s tátovým podnikem a on řek, že to je dobře, že chudý lidi přebíraj moc. Myslím, že je na čase zapomenout na to, kdo jsme. Měly bysme držet s rodinou. Všechno ostatní je jenom ten zvláštní ruch, kterej slyšíš, když kolem tebe verbalizujou cizí lidi. Vážně, když nejsem s tebou na appárátu, jsou kolem mě jen samí duchové. Tahle země je tak blbá! Něco tak dobrýho mohli zkazit jedině rozmazlený bílý. Mrzí mě, že vaše rodinná večeře stála za hovno a mám radost, že Lennyho miluješ víc než kdy jindy, ale měla by ses zamyslet nad tím, co ti říkaj rodiče, protože toho maj hodně za sebou. Neříkám, ať se s Lennym rozejdeš, jenom si rozmysli, co k němu teď cítíš a co budeš muset jednou udělat. Pus, kočko.

EUNI-TARD: Čau Sally! Víš, že lidi s nízkým obsadili Kangovic fabriku na trubky?

SALLYSTAR: Ne. To je děs.

EUNI-TARD: Víc k tomu neřekneš?

SALLYSTAR: Co bych jako měla říct?

EUNI-TARD: Nechceš zajít na hamburger? Když mi slíbíš, že budeš tejdén jíst jenom zeleninu s jogurtem, můžeš si dát trochu hovězího.

EUNI-TARD: Jsi tam? Země volá Sally Park.

EUNI-TARD: Asi máš moc práce. Pořád jsi mi neřekla, cos říkala na Lennyho.

SALLYSTAR: Všichni o tebe mají starost.

EUNI-TARD: STAROST? To je od vás fakt milý.

SALLYSTAR: Mamka s taťkou se jenom bojeje, aby ses neunáhlila.

EUNI-TARD: A z tebe je teď jejich mediální mluvčí, co?

SALLYSTAR: Naše rodina možná není úplně dokonalá, ale pořád jsme rodina, ne?

EUNI-TARD: Nevim. Těžko říct.

SALLYSTAR: Sháníme noveje koberec do obýváku a nášlapy na schody. Nechceš s náma zajet do Jersey a pomoct nám ho vybrat?

EUNI-TARD: Můžu vzít Lennyho?

SALLYSTAR: Dělej si, co chceš, Eunice.

EUNI-TARD: To byl vtip.

SALLYSTAR: Takže pojeděš?

EUNI-TARD: Jo. Ale nesedim vedle táty. Nehodlám se s nim bavit. Lenny často používá slovo „sveřepý“. Táta se chová jak sveřepý dítě, nejlepší je si ho vůbec nevšímat.

SALLYSTAR: Nech ho bejt. Snaží se. Není mu vnitřně moc dobře a my bychom mu měly odpustit.

EUNI-TARD: Když myslíš.

SALLYSTAR: Vážně. Ulevilo by se ti, Eunice. A začala by sis všímat toho, co se děje ve zbytku světa. Mohla bys mi třeba pomoct s výborem na rozdávaní jídla pro stanový městečka, kterej zakládáme spolu s Columbií a NYU. Situace v Tompkinsonově parku se pořád zhoršuje.

EUNI-TARD: A co když už tam pomáhám?

SALLYSTAR: Jak to myslíš?

EUNI-TARD: Nijak. Tátovi odpustím, až mu bude sedumdesát, strejda Joon nahází všechny prachy do automatů a z táty bude pošahanej houmles, kterej nás s Lennym poprosí o pomoc. Pak mu řeknu: Na mě, na Sally i na mámu jsi byl vždycky akorát hnusnej, ale tady máš nějaký peníze, ať nepojdeš hladý.

SALLYSTAR: To je příšerný. Nechápu, jak tě něco takovýho může vůbec napadnout.

EUNI-TARD: Prosimtě. Dělán si srandu. Smysl pro humor ti nic neříká?

EUNI-TARD: Sally, jsi tam? Nevim, co to do mě vjelo. Stejská se mi po Myong-hee. Když jsem byla naposled v LA, chtěla jsem jí uplést copánky a ona ječela: „Né, imo Eunice!“ skoro jako *dej mi pokoj, já si o svejch vlasech budu rozhodovat sama!!!* Je děsně roztomilá. Do příště určitě vyroste nejmíň o deset čísel. Přála bych si, aby zůstala malinká.

EUNI-TARD: Sally? Nech toho! Ty ses naštvála kvůli tomu, co jsem řekla o tátovi?

EUNI-TARD: O.K. Můj PŘÍTEL už je skoro doma. Chystáme se vařit il branzino.

EUNI-TARD: Sally, máš mě ráda?

SALLYSTAR: Cože?

EUNI-TARD: Ne, vážně. Máš mě fakt ráda? Myslím jako člověka. Ne jenom jako starší sestru, kterou bys měla obdivovat.

SALLYSTAR: Nechci se o tom bavit. Jasně že tě mám ráda.

EUNITARD: Možná jsem nedělala dost.

SALLYSTAR: Co to meleš? ZKLAPNI UŽ konečně! Lezeš mi na nervy. Samá MINULOST, MINULOST, MINULOST.

SALLYSTAR: Haló? Eunice!

SALLYSTAR: Eunice?

SALLYSTAR: Jsi tam?

PROTIZÁNĚTLIVOST

Z DENÍKŮ LENNYHO ABRAMOVA

20. července

Milý deníčku,

Noah mi řekl, že jeden den v roce, v létě, osvíti slunce dlouhé avenue z určitého úhlu, až člověku připadá, jako by bylo celé město zalité melancholickým světlem dvacátého století a i ty nejobyčejnější fádňi budovy se na obzoru koupou ve

zvláštním světle. Říkal, že když to člověk zažije, chce se mu plakat nad něčím minulým a rozběhnout se v ústrety končícího dne. Popisoval to jako extázi z města samotného, stárnoucí obličej se mu nepatrně rozzářil, jako by si trochu toho světla, o kterém mluvil, vypůjčil. Myslel jsem, že hraje na city, ale äpparat měl vypnutý, nstreamoval. Myslel to vážně. Seděli jsme v zaflusané kavárně nezvykle dojatí z toho, že na světě ještě pořád existují kavárny, zvlášť na Staten Islandu. „Rád bych to někdy viděl,“ řekl jsem. „Kdy to přesně je?“

„Prošvihli jsme to,“ odpověděl mi Noah. „Bylo to koncem června.“

„Tak třeba příští rok,“ řekl jsem.

A pak mi Noah jako správná mediální hysterka oznámil, že si myslí, že příští rok bude už nejspíš po smrti. Povídal něco o Úřadu pro obnovu, bipartisánech, cenách biopaliv, poklesu přílivu a odlivu a kdo ví o čem všem ještě. Vlastně trochu pokazil všechno, co předtím vyprávěl o slunci, a ozářených avenue. Chtěl jsem ho ujistit, že se přede mnou nemusí přetvařovat, že ho mám rád přesně takového, jaký je, dokonale nadprůměrného, naštvaného, ale slušného, chytrého tak akorát. Vzpomněl jsem si na slona Sammyho ze ZOO v Bronxu, na jeho vážný, smutný výraz, na to s jakým klidem a nenápadným zoufalstvím přistupoval k vymírání. Možná měl tohle Noah na mysli, když mi překotně vyprávěl o tom, jak sledoval sluneční svit ve městě. My jsme hasnoucí světlo a na tak kratičkou chvíli, že si toho nevšimneme ani v odrazu displeje äpparatů, jsme krásní.

Když už je řeč o světle, tenhle týden jsem s Eunice zažil světlou chvíli. Nachytil jsem ji, jak zvědavě pokukuje po mé knižní stěně, konkrétně si prohlížela vybledlou obálku paperbackového vydání Milana Kundery - nad pražským panoramatem se vznáší buřinka - ukazováček držela nad knihou, jako by v äpparatu už už klikala na ikonku KOUPIT NYNÍ, zbylé prsty tiskla k zadní straně knihy, možná, že se jí líbilo, jak pevná a těžká kniha je, její klid a mír. Hned jak si mě všimla, zasunula Eunice knížku zpátky na policičku, stáhla se na pohovku, očichávala si ruce, jestli jí nepáchnou knihami a v obličejí byla celá rudá. Já jsem na ní ale poznal, že byla zvědavá. Moje malá tvrdohlavá čtenářka. Na vrub jsem si připsal zas o jedno vítězství víc - hned po tom, co jsem považoval za velmi úspěšnou večeri s jejími rodiči.

Život s Euny je fajn. Vzrušující a občas k vzteku. Denně se hádáme. Ona nikdy neustoupí. Bojuje až do konce. Takhle se vyvine jedinec, který si prošel neradostnými životními začátky. To je svoboda dospívání, stavění se na vlastní nohy i za cenu boje s imaginárním nepřítelem.

Naše hádky se nejčastěji týkaly sociálních vazeb. Eunice bylo dobře s kamarádkami z Elderbird, které se zrovna přistěhovaly do New Yorku. Působily jako slušné holky. Byly rozjívené, ale zároveň zakomplexované. Toužily po luxusním zboží a uznání, jedno zaměňovaly za druhé. Na dospívání nijak nespěchaly. Šukatelnost jedné z nich, která se občas normálně najedla, byla jen okolo 500, ostatní dívky jí proto radily, jak zhubnout. Neustále ji štípaly, mazaly ji nejrůznějšími krémy, až se ta slečna na mém gauči jen smutně leskla mastnotou. Ostatní kamarádky ji pak pečlivě vážily, jako by byla vzácný tuňák potulující se v tokijském přístavu. Jiná slečna se zase snažila o nový look „nahé knihovnice“ - na sobě toho neměla o moc víc, než brýle tlusté jako moje dvojitá okna. Přišlo mi to komické, protože dokonce i tak renomované instituce, jako Elderbird, už knihovnu neprovozovaly, takže do čeho se ta holka vlastně stylizovala? A když se na našem (našem!) balkóně nalily růžovým vínem, vyprávěly s roztomilými, odulými opilými tvářičkami nekonečně dlouhé rádoby vtipné, ale nakonec spíš děsivé historky. Příběhy laciného pomíjivého světa, kde je běžné neustále se zrazovat a kde se ženě může stát, že ji čas od času někdo na veřejnosti pochčije. Závíděl jsem jim jejich mládí a zároveň jsem se strachoval o jejich budoucnost. Lépe řečeno mě vzrušovaly a zároveň jsem k nim cítil rodičovskou povinnost, což není dobrá kombinace.

Sdělil jsem Eunice, jen tak mimochodem, a usmíval jsem se u toho, jak nejroztomileji jsem uměl, že příštích čtrnáct dní nás čeká sociální maraton. Joshie mě prosil, abych mu Eunice představil, a v sobotu nás zve k sobě domů. Pondělí na to pořádali Grace s Vishnu párty na Staten Islandu, aby veřejně oznámili, že čekají dítě. „Já vím, že na návštěvy moc nejseš,“ snažil jsem se.

Eunice už ke mně ale byla zády a zlostné ostny jejích lopatek na sobě snášely mou utěšující ruku.

„Tvůj šéf se se mnou chce seznámit?“

„Miluje mladý lidi. Za chvíli bude i on zase teenager.“

„A ta píča Grace nás zve k sobě? A proč prosimtě? Aby se mi mohla vysmívat?“

„Co blázníš? Grace tě zbožňuje.“

„Nechtěla by si hrát na mojí starší ségru? Ne díky, Lene.“

„Záleží jí na tobě, Eunice. Snaží se ti najít práci v prodeji. Říkala, že by ti její spolubydlící z Princetonu mohla dohodit stáž v Padmě.“ Už třikrát jsme letmo nakousli, že by se Eunice mohla poohlédnout po zaměstnání a začít přispívat na rostoucí účty za klimatizaci (8.230\$, nevázaných, jen za červen), a ona se pokaždé zmínila o prodeji. Všechny její kamarádky z Eldebird stály o totéž. Nebylo na tom nic zvláštního. *Bankovnictví pro chlapce, prodej pro dívky.*

„Ty to nechápeš, Leonarde.“

Nejnenáviděnější věta pod sluncem. Já to chápu. Všechno ne, ale chápu toho dost. A když něčemu nerozumím, rozhodně se o tom rád něco dozvím. Kdyby si Eunice řekla, vzal bych si klidně na týden dovolenou, vymluvil bych se na rodinné důvody (úplně bych nelhal, v zásadě) a vyslechnul bych ji. Položil bych mezi nás krabici kapesníků a polévku miso na uklidnění, připravil bych si äpparat, všechno bych si zapisoval, soustředil bych se na její bolest, absolutně bych se ponořil do světa Parkovy rodiny. „Jsem v prdeli,“ řekla.

„Prosím?“

„Nemám co na sebe. A mám velké zadek.“

„Vážíš třicet osm kilo. Za tvým zadkem se obdivně otáčí celá Grand Street. Máš tři skříňe plné oblečení a bot.“

„Vážím čtyřicet kilo. A nemám nic *na léto*, Lenny. Posloucháš mě vůbec?“

Hádali jsme se dál. Eunice odešla do obýváku, začala teenovat, zkřížila nohy, nasadila mrtvolný úsměv, ostentativně vzdychala a já jí domlouval stále vyšším a vyšším hlasem. Nakonec jsme se dohodli na kompromisu. Zajdeme do Nákupního centra Spojených Národů a oba si nakoupíme oblečení. Já uhradím 60% jejích výdajů a ona si zbytek koupí na dluh svých rodičů. Byl to, jak jsem řekl, kompromis.

6 STRATEGIE CÍLOVÉHO TEXTU

Při písemném projevu používá čeština většinou svou spisovnou podobu. V mluveném dialogu přechází naprostá většina uživatelů k češtině hovorové nebo nespisovné. V angličtině tak jasné vyhranění dichotomie spisovného vs. nespisovného jazyka nenastává. Proto lze mluvenost a „kvazisoučasnost“ emailové či IM technologie, typickou pro rozhovor tváří v tvář, v angličtině naznačené převážně na úrovni syntaktické a formální, v překladu naznačit využitím prvků hovorové češtiny, jichž skutečně uživatelé e-mailu, sociálních sítí, atd. využívají. Sdělení je spontánní a spíše než promyšlenému formulování a psaní dopisu se blíží např. telefonnímu rozhovoru.

Českou jazykovou situaci může být sporné označovat přímo za diglosní. Především proto, že užívání vyšší a nižší jazykové variety není přísně vymezeno a „prostupnost obou variet zpochybňuje diglosní interpretaci české jazykové situace“ (Čmejrková & Hoffmannová, 2011, stránky 41 - 45). Pro účely popsání strategie zvolené pro překlad výchozího textu však postačí, pokud českou jazykovou situaci budeme považovat za diglosní proto, že existuje spisovná a obecná čeština, z nichž každá se používá v jiných situacích, pro obě variety jazyka platí při jejich osvojování i kodifikaci různá pravidla a liší se i svou funkcí.

Kánon česky psané literatury byl psaný ve vyšší jazykové varietě, tedy spisovnou češtinou. Obecná čeština, jejíž ortografie není kodifikována, prostupovala zatím do česky psané literatury málo, většinou v dialozích či promluvách postav vypravěče v ich-formě. Tato situace se ale v současných uměleckých textech výrazně změnila a prostupnost obou variet nejen v mluveném, ale i psaném modu jazyka je stále zřetelnější.

Jana Hoffmannová vypočítává jako dominantní rysy mluvené češtiny často užívané současnými českými autory mimo jiné redukci zakončení slovesných tvarů, zápis některých slov v souladu s běžnou výslovností, se zjednodušováním souhláskových skupin, nespisovné, expresivní a slangové lexikální prostředky včetně vulgarismů (Čmejrková & Hoffmannová, 2011, stránky 350-351).

Vzhledem k tomu, že v česky psané literatuře dochází ke změně v užívání vyšší a nižší jazykové variety směrem od spisovné češtiny k obecné, vychází cílový text a

překladatelská strategie ze stejného předpokladu, přiklání se k této tendenci a využívá prvků nižší jazykové variety k navození vyšší míry mluvenosti textu podobně, jako to dělají ve své tvorbě současní čeští spisovatelé Jiří Hájíček, Petra Hůlová nebo Petra Soukupová a další.

7 ANALÝZA JAZYKOVÝCH PROSTŘEDKŮ VÝCHOZÍHO A CÍLOVÉHO TEXTU

Následující příklady překladatelských řešení dokumentují, jakými prostředky se cílový text snaží zachovat pronikání psanosti a mluvenosti v elektronické komunikaci a jakým způsobem je možné adekvátně převádět Shteyngartův literární styl, tj. jinojazyčnost výchozího textu.

7.1 ZNAKY MLUVENOSTI V PSANÉM TEXTU

Příklad č. 1:

I know his heart is in the right place. It's always in the right place. But after a while, who cares, right?

Má srdce na správném místě, já vim, no jo, ale koho to zajímá, žejo?

Využitím kontaktního prostředku *žejo*, kterým si mluvčí obvykle vyžaduje souhlas, reakci či jen pozornost posluchače, se text na škále psanost – mluvenost přibližuje mluvenosti stejně, jako užitím zkráceného *i* ve slovesu *vim* a zúžením *é*→*ý* v koncovce adjektiva *správný*. I syntax v ukázkové větě se přibližuje mluvenosti výplňovým prvkem *no jo*.

Příklad č. 2:

To them he's just this unattractive, not-rich person with a hole in his sock (I thought I was honestly going to kill him for that).

Maj ho jen za ošklivýho, ne moc bohatýho chlápka s děravou ponožkou (myslela sem, že ho vážně přerazim).

Zde je kromě výše zmíněných prostředků např. použit i prostředek vynechání koncového slabičného *i* ve 3. osobě plurálu přítomného času *maj*, což je častým znakem mluvené obecné češtiny, zároveň tu je patrná funkce zkrácení slova, tj. jazykové úspornosti typické pro IM komunikaci. Pro dialogickou komunikaci online je typická zkratkovitost a úspornost sdělení vzhledem k možnosti brzké opravy, příp. dovysvětlení.

Ve tvaru slovesa *přerazim* potom dochází k redukci kvantity vokálu, což je především u vokálu *-i-* v koncovkové skupině *-im* pro elektronickou komunikaci opět obvyklé. Tvar slovesa *být* je zapsán bez počátečního *j*, jak je především v Čechách běžné. Cílový text pracuje s variantou obecné češtiny mluvené v Čechách. Nářečí z Moravy a Slezska překlad nevyužívá. U některých osob ze Slezska podle výzkumu někdy při elektronické komunikaci např. dochází k hyperkorektnostem, kdy nacházíme *j-* “dokonce u spojení tvaru 2.osoby sg. slovesa *být* se zvrtným zájmenem: *A jak jses měl o víkendu?*” (Čmejrková & Hoffmannová, 2011, str. 397). Tohoto tvaru však pochopitelně cílový text nevyužívá, vzhledem k tomu, že jde o nářečnostní výjimku.

Příklad č.3:

...he was like "good let the poor people take over."

...a on řek, že to je dobře, že chudý lidi přebíraj moc.

It means we'll have to pay a little less for the monthly charge...

To znamená, že měsíčně budem platit o trochu míň.

Do you want to come to NJ and help us pick it out?

Nechceš s náma zajet do Jersey a pomoct nám ho vybrat?

J. Hofmannová uvádí jako výrazné rysy tvarosloví obecné češtiny užívané na chatu vynechávání koncového *-l* v *v l-ovém* přídělní sloves (zde *řek*), vynechávání koncového *-í* ve slovesných tvarech 3. osoby plurálu přítomného času (zde *přebíraj*), vynechávání koncového *-e* v první osobě plurálu (zde *budem*) a frekventovanou koncovku *-ma* 7.pádu plurálu (zde *s náma*) (Čmejrková & Hoffmannová, 2011, str. 399). Všechny těchto rysů využívá i překlad, jak ukazuje příklad č.3.

7.1.1 GRAFICKÁ KOMPENZACE ABSENCE NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE

Př.č.4:

I was like: WHAT??? But it kind of made sense. I WANT to have a baby with him, even if things are really bad in the world.

Vyjela jsem na něj: COŽE??? Ale vlastně to dávalo smysl. Já s ním CHCI mít dítě, i když se ve světě dějou strašný věci.

Podle Čmejrkové je „nepřítomnost signálů neverbální komunikace v psaném stylu e-mailů kompenzována grafikou“ (1997). Ze stejného důvodu cílový text zachovává zdůrazňovací prostředky, jakými je v tomto případě kapitalizace a částečně tak kompenzuje oblast neverbální komunikace. Na tomto příkladu je mj. ještě patrné množení interpunkčních znamének, v tomto případě otazníků. To se na internetu „ustálilo pro vyjádření zvýšeného hlasu, křičení“ (Jandová, 2006, str. 35). Množení interpunkčních znamének se v cílovém textu vyskytuje opakovaně, viz také př.č.6).

7.2 ZNAKY TECHNICKY ZPROSTŘEDKOVANÉ KOMUNIKACE

7.2.1 ANGLICISMY JAKO ADEKVÁTNÍ PŘEKLADATELSKÉ ŘEŠENÍ

Př.č.5:

Sorry to blah blah blah for so long.

Sorry, že se takhle vykecávám.

Another girl was going for that new Naked Librarian look, very little covering her body except glasses as thick as my storm windows,...

Jiná slečna se zase snažila o nový look „nahé knihovnice“ - na sobě toho neměla o moc víc, než brýle tlusté jako moje dvojitá okna.

Omluvný výraz ‚sorry‘ zcela obvyklý nejen v českém psaném prostředí elektronické komunikace, ale i v mluveném jazyce zůstává v cílovém textu „nepřeložený“. Zřejmý anglicismus už je v běžné mluvě naprosto ustáleným

neexotickým prostředkem, a dokonce i český národní korpus uvádí 137 výskytů slova¹. (Bohužel není tento údaj zcela vypovídající vzhledem k tomu, že nejenže ČNK shromažďuje převážně díla překladová, ale zároveň z daného počtu výskytů pochází často několik ze stejného zdroje.)

Dalším podobným příkladem nepřeloženého anglicismu, který zůstává v původní podobě i v cílovém textu je slovo *look* z příkladu č. 12., běžně užívané nejen v mluveném projevu, ale především v psané formě na stránkách mj. módních časopisů².

Př.č.6:

I'll forgive Dad when he's 70 years old and Uncle Joon has gambled all his money away and he's this raving homeless man who turns to me and Lenny for help.

Tátovi odpustím, až mu bude sedumdesát, strejda Joon nahází všechny prachy do automatů a z táty bude pošahanej houmles, kterej nás s Lennym poprosí o pomoc.

Výslovnostně motivovaná je v cílovém textu ortografie počestěného anglicismu *houmles*, jež se řídí jazykovou úsporností uživatelů e-mailu.

7.2.2 INICIÁLOVÉ ZKRATKY

Pro Shteyngartovu věrohodnou imitaci elektronické komunikace hrají zásadní roli jazyková tvořivost s využitím slovních hříček a neologismů a využívání zkratek, jak je vidět z následujících dvou příkladů.

¹ Český národní korpus - SYN2010. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2010. Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.

² Cestou z ordinace jsem si proto šel koupit boty na jogging, abych si i bez rotopedu udržel svůj mladistvý look a imponující kondici... nebo: Rozevlátý 'look' tohoto léta je pryč, podzim a zima jsou výraznější a ženšťější. (Český národní korpus - SYN2010)

Př.č.7:

*... I just started HITTING AND HITTING AND HITTING the steering wheel
WTF????????????*

... a já jsem MLÁTILA A MLÁTILA A MLÁTILA do volantů. WTF???????????

Pro angličtinu tolik typické iniciálové zkratky, ať už jde o SMS (Short Message system), nebo právě WTF (What the fuck) či BTW (By the way), nebo třeba oblíbené PB&J (peanut butter and jelly sandwich) či BLT (Bacon, Lettuce, and Tomato sandwich) čeština nevytváří. Pracuje se zkracováním slov, předponami a příponami, ale iniciálové zkratky často především vlivem nových technologií přejímá v jejich nezměněné podobě, jak mimo jiné dokazuje dílčí výzkum L. Hašové (Jak a o čem se diskutuje v internetovém češtinářském klubu (BTW např. přechodníků je IMHO škoda), 2003). Hašová potvrzuje, že „typické je... začleňování akronym (nejčastějšími jsou BTW – z anglického by the way ‚mimo chodem‘, OT – z anglického off topic ‚mimo téma hovoru‘ a IM(H)O – z anglického in my (humble opinion) ‚podle mého (skromného) názoru‘)“ (2003). Z toho důvodu je tedy v cílovém textu zachována iniciálová zkratka beze změny. Zároveň jde o anglicismus, který je ale, jak dokazuje Čmejková, v českém prostředí komunikace na internetu také zcela běžný¹. (Viz také příklady č.11 a 12).

Př.č.8:

I'm too busy looking for Retail jobs to take the LSAT prep right now...

Hledám si práci v Prodeji, takže se momentálně nemůžu připravovat na přijímačky na práva...

¹ „Čeština je hojně prokládána anglicismy, a to jak profesionalismy (forward), tak běžnými výrazy (jsem ready), často počestřovanými nejen pravopisně (houmpejdz), ale i morfologicky (s deadlajnou)“ (Čmejková, 1997)

These LNWI ran into my father's factory when it was closed and took it over and they phased out the LAPD last month...

Lidi s nízkým jměním obsadili tátovu továrnu, minulej měsíc už zrušili i policii...

Příklad č. 8 ukazuje postup při překladu dalšího typu iniciálových zkratek, které mají své ekvivalenty v cílovém jazyce také v podobě iniciálových zkratek, případně je možné je nahradit opisem, protože jejich vložení do cílového textu v původní podobě by bylo nesrozumitelné. Standardizovaný test *LSAT* (Law School Admission Test) nemá v češtině ekvivalent, podobné standardizované testy sice pod názvem *Scio testy* také slouží jako podmínka přijetí na některé vysoké školy vč. Právnických fakult, v tomto případě by však šlo o nežádoucí zdomácnění zkratky. Proto iniciálovou zkratku nahrazuje hovorový opis *přijímačky na práva*.

O shodný případ se jedná v uvedených případech akronymem *LNWI* (Low Net Worth Individual), příp. *HNWI* (High Net Worth Individual) a *LAPD* (Los Angeles Police Department). Pro akronymum *HNWI* existuje přesný překladový ekvivalent: osoby s vysokým čistým jměním, jež ale není možné v češtině zastoupit iniciálovou zkratkou (srov. *OSVČJ*, s tím, že *OSVČ* je navíc jedna z mála užívaných iniciálových zkratek v češtině, má však odlišný význam: osoba samostatně výdělečně činná). V cílovém textu je proto použito plné znění zkratek. V obou případech platí, že vzhledem k délce slovního spojení je možné s ním dále pracovat a různě jej obměňovat (např.: *Lidi s nízkým jměním*, nebo pouze *lidi s nízkým*.) Akronym *LAPD* je do cílového textu převeden jako *policie*. Bylo by možné psát i *městská policie*, řešení jako *policie města Los Angeles* nebo *losangeleská policie* by však byla redundantní.

Př.č.9:

The miscellaneous charge on AlliedCVS must be this new "minimum aggregate APR" they're charging these days.

Za AlliedCVS se teď musí začít platit nějaký „minimální RPSN“.

Příklad č. 9 se od předchozích překladových řešení liší, protože iniciálovou zkratku *APR* (Annual Percentage Rate) lze převést ekvivalentní iniciálovou zkratkou. Jedná se o přímou ekvivalenci a *APR* nahradí *RPSN* (roční procentní sazba nákladů).

7.2.3 JAZYKOVÁ TVOŘIVOST

Př.č.10:

He has this American white guy thing where life is always fair in the end, and nice guys are respected for being nice, and everything is just HONKY-dory (get it?).

Klasickej bílej Američan - myslí si, že je život vždycky fér, stačí říct abramov dabra (chápeš?) a získá si respekt zkrátka proto, že je to hodnej kluk.

Jazyková tvořivost je zde založená na pozměnění fráze *hunky dory*, tedy ‚všechno je v pořádku, růžové, tak, jak má být‘. Etymologie frazeologismu je nejasná. Jedna verze se přiklání k hypotéze, že fráze vznikla za druhé světové války, kdy se američtí vojáci ve městě Yokosuka v Japonsku cítili bezpečně na území či ulici zvané Honcho Dori a její název zkomolili na Hunky Dori. Jiná hypotéza ale spojuje kořeny slovního spojení s osidlováním Nového Amsterdamu Dány. (Dánské slovo *hunk* znamená cíl a idiom by tedy odkazoval na spokojenost z dosažení určitého cíle.) Eunice však záměrně píše HONKY a hned dvakrát na svou jazykovou tvořivost upozorňuje, jednou graficky, podruhé kontaktním prostředkem *get it?* Vzhledem k tomu, že slovní hříčka je tu vystavená na skloubení dvou idiomů *hunky-dory*, s významem ‚všechno je v nejlepším pořádku‘ a *honky*, tedy pejorativního označení bělochů užívaných většinou Afroameričany, je samozřejmě možné se jí v překladu zcela vyhnout a celou problematiku vysvětlit v překladatelově poznámce pod čarou. Takové řešení by ale zásadně narušilo záměr přirozeného a zdánlivě neredigovaného, autentického vyznění textu podobného mluvenému slovu (stejně, jako text narušuje i jindy, když nejde v první řadě o spontánnost). Proto se v cílovém textu fráze objevuje jako ‚*abramov dabra*‘. Pejorativní označení určité rasy bychom až na několik výjimek hledali z historických důvodů v češtině mnohem obtížněji než ve výchozím jazyce. *Honky* tedy nahrazuje *abramov* (příjmení hlavního protagonisty, na nějž

se hanlivé označení ve výchozím textu vztahuje) ve spojení s *dabra*, kdy slovní spojení *abraka dabra* navozuje jakési mávnutí kouzelného proutku, po němž je všechno tak, jak by si člověk přál.

7.2.4 NEOLOGISMY

Př.č.11:

If you have any old äppäräti or even laptops, please send them to me...

Kdybys našla nějaký starý äppäräty nebo i notebooky, tak mi je, prosím, pošli...

She was wearing a size two Parakkeet blazer with pearls and sheer Onionskin jeans...

Měla na sobě blazer od Parakkeetu (vel. 32), perly a průhledný džíny zn. Onionskin...

Shteyngart je v prognózách budoucnosti důsledný a kromě politických převratů, změn podnebí, módy či architektury předpovídá i změny jazykové. Užívá tedy často neologismy. Nejfrekventovanějším neologismem je přístroj zvaný *äppärät* (mn.č. *äppäräti*). Vzhledem ke kořeni slova, jež má původ v latinském *apparāre* - připravit, a blízkosti s anglickým termínem *apparatus* - přístroj, zařízení a českým *aparát*, je možné tento neologismus beze změny v cílovém textu ponechat i s exotizujícím přehlasovaným ‚a‘. Tvar množného čísla by snad nebylo vyloučené ponechat jako původní *äppäräti*, ale vzhledem k úzu tvoření množného čísla v češtině je u tohoto neologizmu vhodnější psát *äppäräty*.

V knize se také vyskytuje mnoho smyšlených názvů módních značek, názvů firem, restaurací atd. Tyto názvy mají často skrytý význam, autor je nevolí náhodně. Navíc dotváří tragikomiku příběhu a jsou jedním ze stavebních kamenů humoru románu. Nejčastěji se vyskytujícím příkladem jsou průhledné džíny značky *Onionskin* (slupka cibule). (Shteyngart si často stěžuje na příliš rychlé plnění svých prognóz. U aplikací iPhonů čtenáře rychlý vývoj zřejmě nepřekvapí tolik, jako skutečnost, že i průhledné džíny už módní návrháři minulý rok skutečně představili na pařížských molech.) *Sheer Onionskin jeans* se v cílovém textu vyskytují konkrétně v příkl.č. 14 jako *průhledný džíny zn. Onionskin*. Překlada symbolických jmen obchodních řetězců a značek je však nutné věnovat

zvýšenou pozornost¹. Shteyngart tvoří neologismy převážně skládáním slov, užívá např. termínů *TotalSurrender* pro průsvitné spodní prádlo, které ze své nositelky jediným pohybem spadne, prodávané na serveru *AssLuxury* či konkurenčním *TeenyBoppers*. Symbolika tedy není skrytá, není třeba ji postupně odhalovat. Utvoření neologismu doslovným překladem a utvořením složeniny by ale nedosáhl potřebné úrovně ekvivalence, protože tvoření názvů podniků skládáním slov není v českém jazykovém prostředí obvyklé. Nevznikl by důvěryhodný název ať už fiktivní značky. Je tedy nutné uchýlit se buď k vytvoření dalšího neologismu na základě jiného typu slovtvorby, nebo ponechání názvů v jejich původní, anglické, podobě. Tak však opět dojde k zúžení konotačního významu slova a ztrátě humoru.

7.3 JINOJAZYČNOST

Př.č.12:

Dinner with la famiglia was a disaster, as you rightfully predicted.

Mělas pravdu, večere s „la famiglia“ dopadla naprosto tragicky.

...we're going to make a branzino together.

Chystáme se vařit il branzino.

Italština má jako jeden z vložených jazyků v tomto případě vzájemně kombinovatelné funkce: funkci atmosférotvornou, (spontaneita užití cizího slova, které postavě „přijde na mysl“) a dějotvornou (Lenny s Eunice se právě vrátili z Itálie). V případě segmentu *Dinner with la famiglia* lze italský výraz *la famiglia* ponechat v původním znění a v cílovém textu bude zastupovat stejnou funkci exotismu jako ve výchozím textu.

¹ “They either don’t have a size zero,” Eunice said, upon clicking through the last of the JuicyPussy summer dresses, “or there’s this weird embroidery on the hem. They’re trying to make themselves more classy than TotalSurrender, which has the slit down the crotch. Let’s go to Onionskin.” “Aren’t those the sheer jeans?” I said (Shteyngart, 2010, str. 209).

Vzhledem k tomu, že italský výraz *branzino*, označující chutnou rybu, mořského vlka, anglicky *European Seabass*, není na rozdíl od češtiny v angličtině neobvyklé označovat italským termínem, navrhuje překlad doplnit italský výraz o člen *il* pro zvýraznění užití včleněného jazyka.

Příklad č. 13:

Mom kept teening me "Keep options open, keep options open."

Neustále mi teenovala: „Ještě se rozmyslet, ještě se rozmyslet.“

Don't let her order "peejah."

Hlavně ať si nedává „pchiču“!

Korejština patří mezi syntetické aglutinační jazyky, na rozdíl od češtiny, která patří mezi jazyky flektivní. Angličtina, výchozí jazyk předlohy, se naopak řadí mezi jazyky analytické. Mezi výchozím jazykem, cílovým jazykem a korejštinou tedy „existuje řada rozdílů ve fonetickém, lexikálním, gramatickém i syntaktickém systému,“ (Bischofová, 2004) které znesnadňují jejich osvojování.

Shteyngart často pracuje se situacemi, kdy dochází ke střetu první a druhé generace emigrantů do USA. První generace rodičů dodržuje staré tradice a zvyky, vaří tradiční (ruská/korejská) jídla a mluví hůř anglicky, než druhá generace emigrantů, jež se za své rodiče často stydí a zároveň je rozpolcená mezi dvěma kulturními identitami.¹ (Tuto situaci komentuje v uvedeném úryvku jedna z postav, která rebelující Eunice radí vrátit se k rodinným hodnotám: *„Mrzí mě, že vaše rodinná večeře stála za hovno a mám radost, že Lennyho miluješ víc než kdy jindy, ale měla by ses zamyslet nad tím, co ti říkají rodiče, protože toho mají hodně za sebou.“*²)

¹ „How far I had come from my parents, born in a country built on corpses, how far I had traveled away from their endless anxiety – oh, the blind luck of it all! And yet how little I had travelled away from them...” (Shteyngart, 2010, str. 237)

² I'm sorry you had a sucky dinner with your parents and I'm glad you're loving Lenny more than ever, but you should take into consideration what your parents say, because they've been around for so long (Shteyngart, 2010, str. 201).

Rodiče se tedy stávají předmětem obdivu a úcty ale i terčem posměchu svých plně asimilovaných dětí. Jejich bilingvní potomci se však sami často uchylují k výpůjčkám z mateřských jazyků, zatímco si zároveň utahují z chyb či přízvuku, kterých se jejich rodiče nedokážou zbavit. Frazeologismus „keep options open“ se v angličtině převážně vyskytuje se vztažným zájmenem (*Keep your options open, say the career-building pros.*¹, atd.) Absence vztažného zájmena, která se v korejštině vůbec nevyskytují (Bischofová, 2004), tedy naznačuje cizí přízvuk matky Eunice. V tomto případě čeština vzhledem k historické přítomnosti přistěhovalců z Asie nabízí možná překladatelská řešení na základě imitace cizího přízvuku v češtině známého. Vzhledem k tomu, že korejská slovesa nevyjadřují osobu ani číslo, vyskytuje se v cílovém textu sloveso *rozmyslet si* v infinitivu a kopíruje tak jednu z obvyklých chyb v projevu Korejců osvojujících si češtinu jako další jazyk.

Podobný příklad můžeme pozorovat v okamžiku, kdy Eunice foneticky přepisuje výraz *peejah*, tedy pizza, v české fonetické transkripci *pchičča*. V cílovém textu je výraz morfologicky i pravopisně počestěný jako *pchiču*.

Př.č.14:

Like, yeh, nuh moo heh ta.

Nõmu hätta, prskala.

...if you spend time with him you realize he's just very yamjanae.

...když s ním jseš, dojde ti, že je hlavně jamdžõnhada.

...she was squealing "No, Eunice emo!"

...ječela: „Né, Eunice imo!“

Na příkladu č.14 můžeme pozorovat, jakým způsobem vkládá Shteyngart do bázevého jazyka korejské výrazy. Slova pouze foneticky přepisuje do angličtiny,

¹ Davies, Mark. (2008-) *The Corpus of Contemporary American English: 450 million words, 1990-present*. Available online at <http://corpus.byu.edu/coca/>.

bez jakéhokoli vysvětlení nebo grafického odlišení. Stejně jako při vkládání ruských výrazů nepoužívá cyrilici, neuchyluje se ani v případě korejštiny ke znakům korejské abecedy, což by bylo pro většinu čtenářů ještě komplikovanější. (Stejně nakládá např. Henry Roth, Cynthia Ozick a další američtí židovští spisovatelé s hebrejštinou, která se většinou v textech objevuje jako foneticky transkribovaný vložený jazyk skrývající ve volbě fonetického přepisu navíc často další symboliku či význam.) Čtenář neznalý korejštiny je tak odkázaný výhradně na situační kontext. Překlad je tedy stejně „neohleduplný“ ke čtenáři, jako originál a využívá pouze české fonetické transkripce korejských výrazů *nõmu hätta* (to jsi přehnala, zašla jsi příliš daleko), *jamdžõnhada* (mírný, ústupný, poddajný) a *imo* (teta z matčiny strany).

8 ZÁVĚR

Gary Shteyngart, americký židovský spisovatel, který se narodil v Sovětském svazu a do USA s rodinou emigroval ve svých sedmi letech, založil na cizosti a jinakosti svoji image a kariéru. Vydal tři úspěšné romány, *A Russian Debutante's Handbook*, *Absurdistan* a *Super Sad True Love Story* a svým způsobem tak navázal na tradici amerických židovských spisovatelů jakými byli Henry Roth nebo Cynthia Ozick a ruských bilingvních či polyglotních emigrantů jako Vladimir Nabokov.

Zatímco jeho dva předchozí romány se vyznačují textovou vícejazyčností, kdy autor do textu vkládá další jazyky, v posledním románu *Super Sad True Love Story* můžeme pozorovat, jak technicky zprostředkovaná komunikace ovlivňuje jazyk a mění sloh uživatelů e-mailu, chatu, či zkratka IM. Na tyto jazykové prostředky je třeba brát při překladu zvláštní zřetel, aby byla zachována funkční ekvivalence mezi výchozím a cílovým textem, tj. aby působil needitovaně, spontánně, mluveně. Překladatelskou strategii, kterou je možné při sledování tohoto cíle zaujmout, dokládá komentovaný překlad krátké ukázky z románu.

Tato překladatelská strategie navrhuje, jak převádět znaky mluvenosti psaného textu do češtiny především na základě využití české diglosní jazykové situace, kdy lze pro znázornění mluvenosti použít např. nespisovnou varietu jazyka - obecnou češtinu. Ortografie obecné češtiny není nijak kodifikována a tak jsou i zvolená překladatelská řešení otevřená a nakloněná další diskuzi, kterou mají vyvolat. Pro znaky technicky zprostředkované komunikace jsou typické dále i anglicismy, které bývají v jiném kontextu považovány za překladatelskou chybu. Práce ale ukazuje, že v souvislosti s mluveností v psaném textu, kterou vyvolává technicky zprostředkovaná komunikace, mohou být např. právě anglicismy (nebo neologismy), adekvátním překladatelským řešením.

9 SUMMARY

The bachelor's thesis *Literacy vs. orality in the novel Super Sad True Love Story* analyzes the work of contemporary Russian-American Jewish writer Gary Shteyngart. His novels, *Russian Debutante's Handbook* (2002), *Absurdistan* (2006), and *Super Sad True Love Story* (2010), are briefly presented by means of the analysis of the author's literary language. The language and approach he uses in these books is due to his biography and background a multicultural one. Meanwhile the commented translation of a short excerpt from the author's latest book *Super Sad True Love Story* shows his use of elements of orality in written text. These elements are also induced by the summarized plot of the dystopian novel. Subsequently, the work deals with the question of translation procedures adequate for a text in which technically transmitted communication and therefore orality plays an important role.

To introduce a very successful, best-selling author, who is little-known in the Czech Republic, Shteyngart's brief biography is also mentioned. Gary Shteyngart was born in Leningrad to a Jewish family and moved to the US as a child. He is what is sometimes termed a first generation emigrant. Judaism as well as Hebrew and Yiddish language do appear in his prose, as does Russian language and culture. His work is consequently set in a wider context of American Jewish writers such as Henry Roth and Cynthia Ozick. It can be argued that Shteyngart follows in their steps and continues in the tradition of these canonical Jewish American writers. Besides that he is also often compared in literary criticism to the most famous Russian emigrant author Vladimir Nabokov and is sometimes considered to be his successor.

The thesis also references to the existing and forthcoming translations of his books into Czech. The reflection of the translation of the first edition of Shteyngart's debut in Czech, *Příručka ruského debutanta*, translated by Kateřina Hronová, serves as a means to justify proposed translation approach. But the proposed translation approach is in no way a definite one. Its aim is not a prescriptive one. On the contrary the thesis' aim is to introduce the variety of possible approaches towards translating texts containing orality, such is the

present one, in their wide specter. Their functions and strategies are described on contrasting translation approaches rather than choosing a default one.

Elements of orality are present throughout the novel. They are demonstrated on the source text, a chapter from Shteyngart's last novel *Super Sad True Love Story*. The occurrence of literacy and orality and their permeability are described in general terms in the introduction of the thesis. A chapter comparing the source and target language in the context of linguistic diglossia crucial for comparing Czech and English expressions of orality follows. Further differences between the source and target language are described using the examples from the text and are based on theoretical grounds of previous and present research conducted in the Czech context mainly by Světlá Čmejrková who studied mainly e-mail communication in the Czech speaking environment. The international context of the researched topic is therefore also represented in the thesis by working with Patrizia Violi's and Deborah DuBartell's findings in this field.

The analysis of oral language means of the novel proposes possible and more general approaches towards the issue of technically transmitted communication with a tendency to orality appearing in contemporary prose, and primarily its translation. The theoretical part of the work ends with specific detailed analysis of the individual translation solutions and/or reflections on overall translation approach to written texts with elements of orality.

10 ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Glancová Alžběta

Název katedry a fakulty: Katedra anglistiky a amerikanistiky FF UPOL

Název bakalářské práce česky: Psanost vs. mluvenost v románu Super Sad True Love Story (komentovaný překlad)

Název bakalářské práce anglicky: Literacy vs. orality in the novel Super Sad True Love Story (commentated translation)

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Josefína Zubáková

Počet znaků: 78 949

Počet příloh: 1 – Výchozí text

Počet titulů použité literatury: 27

Klíčová slova: Překlad, psanost, mluvenost, Gary Shteyngart, literární style, jazykové prostředky, technologicky zprostředkovaná komunikace, jinojazyčnost, židovští spisovatelé, současná americká literatura, diglosie

Klíčová slova anglicky: Translation, literacy, orality, Gary Shteyngart, literary style, language means, technologically transmitted communication, language heterogeneity, Jewish writers, contemporary American literature, diglossia

Anotace: Bakalářská práce analyzuje tvorbu současného ruskoamerického židovského spisovatele Garyho Shteyngarta. Komentovaný překlad krátké ukázky z autorovy poslední knihy ukazuje, jak autor využívá prvků mluvenosti v psaném textu. Teoretickou část práce zakončuje rozbor jednotlivých překladatelských řešení a úvaha nad celkovým překladatelským přístupem k psaným textům s prvky mluvenosti.

Anotace anglicky: The bachelor's thesis analyzes the work of contemporary Russian-American Jewish writer Gary Shteyngart. Commented translation of a short excerpt of the author's last novel demonstrates, how does the author work with orality in written text. The theoretical part of the work ends with an analysis of specific translations and overall translation approach to written texts with elements of orality is reflected.

11 BIBLIOGRAFIE

11.1 PRIMÁRNÍ ZDROJE

Egan, J. (2010). *A Visit from the Goon Squad*. New York: Alfred A. Knopf (Random House).

Egan, J. (2012). *Návštěva bandy rváčů*. (B. P. Puchalská, Trans.) Praha: Euromedia Odeon.

Egan, J. (2006). *The Keep*. New York: Alfred A. Knopf.

Ozick, C. (1971). Envy; or, Yiddish in America. In C. Ozick, *The Pagan Rabbi and Other Stories*. New York: Alfred A. Knopf.

Roth, H. (1934). *Call It Sleep*. New York: Robert O. Ballou.

Shteyngart, G. (2006). *Absurdistan*. New York: Random House.

Shteyngart, G. (2007). *Příručka ruského debutanta*. (K. Hronová, Trans.) Praha: Triton.

Shteyngart, G. (2010). *Super Sad True Love Story*. New York: Random House.

Shteyngart, G. (2002). *The Russian Debutante's Handbook*. New York City: Riverhead.

11.2 SEKUNDÁRNÍ ZDROJE

Bischofová, J. (2004). *Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka*. Retrieved from Kultura a jazyková komunikace: www.auccj.cz

Čmejrková, S. (1997). Čeština v síti: Psanost či mluvenost? (O stylu e-mailového dialogu), I. *Naše řeč*, 80.

Čmejrková, S. (1997). Čeština v síti: Psanost či mluvenost? (O stylu e-mailového dialogu), II. *Naše řeč*, 80.

Čmejrková, S. (1993). Slovo psané a mluvené. *Slovo a slovesnost*, 54, pp. 52-57.

Čmejrková, S., & Hoffmannová, J. (2011). *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. (S. Čmejrková, & J. Hoffmannová, Eds.) Praha: Academia.

DuBartell, D. (2004). Language and technological media: Devising parameters for the relationships between speech and writing. In S. Čmejrková, F. Daneš, & E. Havlová, *Writing vs. speaking : language, text, discourse, communication ; proceedings of the conference held at the Czech Language Institute of the Academy*

of Sciences of the Czech Republic, Prague, October 14 - 16 (pp. 167-174). Tübingen: Narr.

Hašová, L. (2003). Jak a o čem se diskutuje v internetovém češtinářském klubu (BTW např. přechodníků je IMHO škoda). *Naše řeč* .

Hladká, Z. (2006). Pravopis v současné korespondenci mladých lidí (na materiálu tradičních dopisů, e-mailů a SMS). *Naše řeč* , 89, pp. 73-88.

Jandová, E. (2006). *Čeština na WWW chatu*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě.

Králík, J. (1997). Sloh věku počítačů. *Naše řeč* , 80, pp. 57-63.

Levý, J. (1963). *Umění překladu*. Praha: Československý spisovatel.

Lukavec, J. (2012, červen 26.). *www.iLiteratura.cz*. Retrieved duben 12., 2013, from iLiteratura: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/30243/mandys-pavel-praha-mesto-literatury>

Mareš, P. (2003). „Also: nazdar!“ *Aspekty textové vícejazyčnosti*. Praha: Karolinum.

Vaněk, J. (2008, Květen 21.). *Knihy. A2* , 21, p. 28.

Violi, P. (1996). Electronic dialogue between orality and literacy. A semiotic approach. . *Dialogue in the Heart of Europe* (pp. 263-270). Tübingen: Niemeyer.

Wanner, A. (2011). *Out of Russia: fictions of a new translingual diaspora*. Evanston: Northwestern University Press.

Wanner, A. (2008). Russian Hybrids: Identity in the Translingual Writings of Andreï Makine, Wladimir Kaminer, and Gary Shteyngart. *Slavic Review* , pp. 662-681.

Zalewski, D. (2002, June 2). <http://www.nytimes.com/>. Retrieved April 9, 2013, from <http://www.nytimes.com/2002/06/02/magazine/from-russia-with-tsois.html>